

УДК 343.234

П.В. ХРЯПІНСЬКИЙ, канд. юрид. наук,
доц., Запорізький національний університет

ЗАОХОЧУВАЛЬНІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ НОРМИ ЯК ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ЗАКОННИХ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ

Ключові слова: протидія злочинності, законні права і свободи, кримінально-правові засоби, заохочувальні кримінально-правові норми, механізм захисту, стимулювання до позитивної постримінальної поведінки

Захист законних прав і свобод людини і громадянина є одним з пріоритетних завдань Кримінального кодексу України (далі – КК). Указом Президента України від 08.04.2008 р. № 311/2008 затверджено Концепцію реформування кримінальної юстиції України, де зазначено, що докорінні зміни в соціально-політичних та інших умовах життя суспільства і держави на нинішньому етапі розвитку України та прийняття Конституції України створили передумови для реформування системи кримінальної юстиції у напрямі дальшої демократизації, гуманізації, посилення захисту прав і свобод людини відповідно до вимог міжнародних правових актів і зобов'язань нашої держави перед європейським та світовим співтовариством [1].

Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві в цілому або окремі їх різновиди досліджували Х.Д. Алікперов, Ю.В. Баулін, Ю.В. Голик, В.І. Борисов, В.В. Голина, Л.В. Дорош, І.Е. Звечаровський, О.Ф. Ковітіді, М.І. Мельник, А.А. Музика, В.О. Навроцький, О.В. Наден, Р.А. Сабітов, В.В. Сташис, О.З. Рибак, П.Л. Фріс, Г.О. Усатий, І.А. Тарханов, В.Я. Тацій, С.С. Яценко та інші вітчизняні та зарубіжні криміналісти, натомість вони розглядали їх виключно як профілактичний, попереджувальні кримінально-правові засоби.

Метою цієї статті є препарування заохочувальних норм кримінального законодавства під кутом розу захисту та забезпечення законних прав і свобод людини у сфері кримінально-правового регулювання, де вони повинні розглядатися як системне, цілісне правове утворення, що має своєрідний спосіб впливу на кримінальні правовідносини.

Для здійснення цього завдання кримінальний закон визначає, які суспільно небезпечні діяння є злочинами та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили (ч.2 ст.1 КК). Натомість захист законних прав і свобод людини здійснюється не тільки традиційними для кримінального законодавства заборонними, але й нетрадиційними заохочувальними засобами. Заборонні і заохочувальні кримінально-правові засоби єдині у функціональній спрямованості якнайповніше і найефективніше захистити законні права і свободи людини і громадянина в Україні.

Заохочувальні норми в якості інструментарію регулювання суспільних відносин, що виникають у кримінально-правовій сфері, є надзвичайно ефективними правовими засобами захисту прав і свобод суб'єктів-учасників цих відносин: по-перше, громадян, що протидіють злочинним та суспільно-небезпечним діянням; по-друге, осіб, потерпілих від злочинів, по-третє, осіб, які вчинили злочини; і, вчетверте, держави, що піклуються про своїх як законослухняних, так і не дуже законослухняних громадян, котрі у будь-якому випадку не залишаються поза законом, мають права і свободи, встановлені чинним законодавством України.

Суб'єктивні права і свободи громадян у протидії злочинним і суспільно-небезпечним діянням реалізуються у заохочувальних нормах КК за обставин, що виключають злочинність діяння (ст.ст.36, 38, 39, 41, 42 КК). Обставини, що виключають злочинність діяння, більшість дослідників ґрунтовно відносять до заохочувальних кримінально-правових норм, що стимулюють соціально-правову активність особи, високу громадську відповідальність, особисту ціннісну установку на

протидію злочинності. Визначальною ознакою зазначених норм є заохочувальний метод їх соціального впливу на свідомість і волю з метою схвалення і стимулювання корисного для особи, суспільства та держави варіанту поведінки. Ці заохочувальні засоби кримінального закону розвивають і конкретизують положення Конституції України, щодо природного права людини захищати своє життя та здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань (ч.2 ст.28 Конституції України) [2]. Так, право на необхідну оборону є абсолютним і невідчужуваним правом людини. Кожний громадянин має право на захист особистих і захист правоохоронюваних прав і свобод інших людей. Це право не залежить від можливості звернутися по допомогу до інших осіб, органів влади або посадових осіб для відвернення або припинення посягання чи можливості уникнути суспільно-небезпечного посягання (ч.2 ст.36 КК). Вони являють собою свідомі і вольові вчинки у формі активної дії або пасивної бездіяльності [3, с.289]. При цьому особа, яка вчинює цілеспрямовані дії, скажімо, при необхідній обороні, діє з метою захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, яка захищається, або іншої особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання (ч.1 ст.36 КК); при затриманні особи, яка вчинила злочин, дії потерпілого та інших осіб безпосередньо спрямовані на затримання особи, яка вчинила злочин, і доставляння її відповідним органам влади (ч.1 ст.38 КК); при крайній необхідності - на усунення небезпеки, що безпосередньо загрожує особі чи охоронюваним законом правам цієї людини або інших осіб, а також суспільним інтересам чи інтересам держави (ч.1 ст.39 КК).

Реалізація права на протидію злочинним і суспільно-небезпечним діянням завжди пов'язана з дозволеним завданням необхідної і достатньої шкоди об'єктам кримінально-правової охорони, має правове значення і в силу об'єктивної необхідності підлягає правовій регламентації, у чому зацікавлені

як окремі громадяни, так і держава. Кримінально-правова оцінка зазначеної поведінки полягає у повному виключенні кримінально-правового обтяження. Заохочувальні засоби забезпечуються визначеною системою гарантій, а саме: право особи вимагати виключення кримінальної відповідальності, скасування всіх постановлених рішень, що ущемляють зазначене право, правова відповідальність службових осіб, які не застосували заохочення за наявності підстав та інше.

Права потерпілого від злочину у кримінально-правовій сфері є комплексними та визначаються матеріальним і процесуальним кримінальними законами. Сьогодні значно розширені та вдосконалені можливості задоволення законних особистих (немайнових) та майнових прав потерпілого. До особистих немайнових прав потерпілого слід віднести: право клопотати про порушення кримінальної справи у разі вчинення злочинів так званого приватного обвинувачення (ст.125, ч.1 ст.126, ст.356 КК), якими заподіяно шкоду правам та інтересам окремих громадян (ч.1 ст.27 Кримінально-процесуального кодексу України, далі – КПК); право примирення зі злочинцем, що тягне закриття кримінальної справи за злочинами приватного обвинувачення (ч.1 ст.27 КПК). З точки зору повноважень як учасника кримінального судочинства права та обов'язки потерпілого визначені чинним процесуальним законом.

Заохочувальні приписи ст.ст.45, 46 КК передбачають захист і реалізацію наступних особистих та майнових прав потерпілого: вибачити особу, яка вчинила злочин щодо нього; примиритися з винним; отримати повне відшкодування заподіяних збитків та усунення заподіяної шкоди або достатнє для примирення з винним. Спеціальні заохочувальні норми Особливої частини КК також у ряді випадків безпосередньо спрямовані на повернення потерпілому коштів чи майна, на яке він має законне право. Так, скажімо, у заохочувальному приписі ч.3 ст.175 КК захищається право потерпілого на повернення несвоєчасно виплаченої заробітної плати,

стипендії, пенсії чи іншої встановленої законом виплати громадянам у своєрідний спосіб стимулювання винного до притягнення його до кримінальної відповідальності здійснити встановлені виплати. У разі здійснення цих виплат винний звільняється від кримінальної відповідальності. В ч.4 ст.289 КК закріплений заохочувальний припис, що надає можливість власнику транспортного засобу повернути його у випадках незаконного заволодіння ним. У цьому випадку винний звільняється від кримінальної відповідальності на підставах ч.4 ст.289 КК.

Складно переоцінити спрямованість заохочувальних засобів кримінального закону на повне відшкодування винним заподіяних збитків та усунення заподіяної шкоди потерпілому як фізичній особі, юридичним особам та державі в цілому. Саму таку соціально-корисну функції виконують заохочувальні приписи ст.ст.45, 46, ч.4 ст.212, ч.4 ст.212-1, ч.4 ст.289 КК. Загальновідомо, що майнові вимоги потерпілого, що складаються із майнових втрат та моральної шкоди від вчиненого злочину, задовольняються вкрай незадовільно. Тому всілякої стимуляції потребують добровільні чи вимушені прагнення винного залагодити кримінально-правових конфлікт, що виник з його вини, у визначений законом спосіб – шляхом повного чи часткового відшкодування заподіяних збитків та усунення заподіяної шкоди.

Заохочувальні норми кримінального закону нерідко розглядають тільки як запобіжний засіб, що «покликані викликати у особи, яка вже стала на шлях скоєння злочинів і перебуває в постзлочинному стані, намір відмовитися від подальшої злочинної поведінки, встати на шлях виправлення» [4, с.36]. Натомість, захист законних прав осіб, винних у вчиненні злочинів, також займає чільне місце у заохочувальних приписах КК. Насамперед йдеться про суб'єктивне право особи на звільнення від кримінальної відповідальності у разі добровільної відмови від доведення розпочатого злочину до кінця (ст.ст.17, 31 КК). Держава всіма доступними їй правови-

ми засобами прагне вплинути на особу з метою відмовитися від вчинення злочину та попередити заподіяння шкоди об'єктам кримінально-правової охорони. З цією метою створена система стимулюючих засобів, яка покликана формувати спонукальні мотиви відмови від початого злочину. В арсеналі таких заходів центральне місце належить добровільній відмові від доведення злочину до кінця. Добровільна відмова стало розглядається як корисна для суспільства і держави поведінка, що дозволяє уникнути заподіяння шкоди суспільним інтересам, охоронюваним кримінальним законом, також вона є виключно сприятливою для особи, яка з своєї волі припиняє злочин та звільняється від кримінальної відповідальності [5, с.117].

Суб'єктивне право на позитивну посткримінальну поведінку особи є важливою гарантією наступного виправлення, не вчинення нових злочинів як винним, так й іншими особами. Слід наголосити на тезі, що про виправлення винного, у разі добровільного та своєчасного вчинення ним, визначеного законом комплексу позитивних посткримінальних діянь, щонайменше, свідчить про негативне ставлення до вчиненого злочину, самоосуду протиправного вчинку, прагнення спокутувати свою провину.

Вважається, що найбільш типові, «універсальні моделі» позитивної посткримінальної поведінки, які безпосередньо враховуються при призначенні покарання або звільненні від нього за вчинення будь-яких злочинів, визначені у законі як обставини, що пом'якшують покарання, а саме: 1) з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину; 2) добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди; 2-1) надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину (ч.1 ст.66 КК) [6, с.42-43].

Законодавець стимулює зазначену поведінку особи, яка вчинила злочин, гарантуючи використання наступних заохочувальних засобів: а) пом'якшення покарання, коли вона

враховується як обставини, які пом'якшують покарання (пп.1, 2, 2-1 ч.1 ст.66 КК); б) призначення більш м'якого покарання, ніж передбачено законом, коли вона у якості обставин, які пом'якшують покарання та передбачені у пп.1, 2, 2-1 ч.1 ст.66 КК, входить до кількох обставин, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину (ст.69 КК); в) призначення покарання, строк або розмір якого не може перевищувати двох третин максимально го строку або розміру найбільш суворого виду покарання, коли за наявності обставин, що пом'якшують покарання, передбачених пп.1 та 2 ч.1 ст.66 КК, відсутності обставин, що обтяжують покарання, а також при визнанні підсудним своєї вини у вчиненому злочині (ст.69-1 КК); г) звільнення від покарання особи, яка вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, якщо буде визнано, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці на час розгляду справи в суді цю особу не можна вважати суспільно небезпечною (ч.4 ст.74 КК); д) звільнення від відбування покарання з випробуванням, якщо суд при призначенні покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, а також позбавлення волі на строк не більше п'яти років, враховуючи тяжкість злочину, особу винного та інші обставини справи, дійде висновку про можливість виправлення засудженого без відбування покарання (ч.1 ст.75 КК); е) звільнення від відбування покарання з випробуванням вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до семи років, у разі призначення їм покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі, крім засуджених до позбавлення волі на строк більше п'яти років за тяжкі і особливо тяжкі злочини, з встановленням іспитового строку у межах строку, на який згідно з законом жінку може бути звільнено від роботи у зв'язку з вагітністю, пологами і до досягнення дитиною семирічного віку (ч.1 ст.79 КК); ж) звільнення від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків дав-

ності виконання обвинувального вироку, якщо перебіг давності не зупинявся та не переривався, коли засуджений ухиляється від відбування покарання або вчинить новий середньої тяжкості, тяжкий або особливо тяжкий злочин (ст.80 КК). Особи, засуджені за вироком суду без призначення покарання або звільнені від покарання, визнаються такими, що не мають судимості (ч.3 ст.89 КК).

Втім, особливо корисною посткримінальною поведінкою особи, яка вчинила злочин, законодавець вважає дійове каяття (ст.45 КК), примирення з потерпілим (ст. 46 КК) та спеціальну посткримінальну поведінку, що визначена у Особливій частині КК, коли: «громадянин України добровільно заявив органам державної влади про злочинний зв'язок з іноземною державою, іноземною організацією або їх представниками та отримане завдання» (ч.2 ст.111 КК), «особа без громадянства або іноземець добровільно заявили органам державної влади про припинення злочинної діяльності, якщо внаслідок цього і вжитих заходів було відвернене заподіяння шкоди інтересам України» (ч.2 ст.114 КК), «керівник підприємства, установи або організації виплатив заробітну плату, стипендію, пенсію чи інші, установлені законами виплати громадянам до притягнення його до кримінальної відповідальності» (ч.3 ст.175 КК), «особа сплатила податки, збори (обов'язкові платежі), а також відшкодувала шкоду завдану державі їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня) до притягнення її до кримінальної відповідальності» (ч.4 ст.212 КК), «особа сплатила страхові внески на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, а також відшкодувала шкоду, завдану Пенсійному фонду України їх несвоєчасною сплатою (фінансові санкції, пеня), до притягнення її до кримінальної відповідальності» (ч.4 ст.212-1 КК), «особа добровільно повідомила правоохоронний орган про створення злочинної організації або участь у ній» (ч.2 ст.255 КК), «особа, крім організатора і керівника терористичної групи чи терористичної організації, доброві-

льно повідомила правоохоронний орган про відповідну терористичну діяльність, сприяла її припиненню або розкриттю злочинів, вчинених у зв'язку із створенням або діяльністю такої групи чи організації» (ч.2 ст.258-3 КК), «особа добровільно вийшла з воєнізованих або збройних формувань, не передбачених законом і повідомила про їх існування органи державної влади» (ч.6 ст.260 КК), «особа добровільно здала органам влади зброю, бойові припаси або вибухові пристрої» (ч.3 ст.263 КК), «особа добровільно заявила про незаконне заволодіння транспортним засобом правоохоронним органам і повернула транспортний засіб власнику і повністю відшкодувала завдані збитки» (ч.4 ст.289 КК), «особа добровільно здала наркотичні засоби, психотропні речовини і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю цих злочинів» (ч.4 ст.307 КК), «особа добровільно звернулась до лікувального закладу і розпочала лікування від наркоманії» (ч.4 ст.309 КК), «особа добровільно здала прекурсори, що призначалися для виробництва або виготовлення наркотичних засобів чи психотропних речовин, і вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю цих злочинів» (ч.4 ст.311 КК), «особа добровільно здала отруйні чи сильнодіючі речовини, що не є наркотичними або психотропними чи їх аналогами, або сильнодіючі лікарські засоби та вказала джерело їх придбання або сприяла розкриттю злочинів, пов'язаних з їх незаконним обігом» (ч.5 ст.321 КК), «особа після давання хабара добровільно заявила про те, що сталося, до порушення кримінальної справи щодо неї» (ч.3 ст.369 КК), «військовослужбовець може бути звільнений від кримінальної відповідальності із застосуванням до нього заходів, передбачених Дисциплінарним статутом Збройних Сил України» (ч.4 ст.401 КК).

Грунтовною є думка М.І. Бажанова, що заохочувальні норми Особливої частини КК мають важливе значення для запобігання і припинення відповідних злочинів, стимулювання пост кримінальної поведінки, що свід-

чить про втрату особою суспільної небезпеки [7, с.8]. Зазначене суб'єктивне право особи, яка здійснила визначену законом позитивну посткримінальну поведінку, стимулюється остаточним і безумовним звільненням від кримінальної відповідальності.

Кримінальний закон приділяє неабияку увагу стимулюванню позитивної пенітенціарної поведінки особи, яка відбуває покарання. Умовно-дострокове звільнення від відбування покарання (ст.81 КК), заміна невідбутої частини покарання більш м'яким (ст.82 КК), звільнення від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років (ст.83 КК), звільнення від покарання на підставі закону України про амністію або акта про помилування (ст.ст.85-87 КК), з одного боку, є своєрідним засобом, що спонукає засудженого до свідомого і цілеспрямованого процесу виправлення шляхом «сумлінною поведінкою і ставленням до праці», з іншого, - надає державі реальну можливість зменшити витрати на утримання засудженого в місцях позбавлення волі, ресоціалізацію звільненого до рівня законослухняного громадянина тощо. Підставою заохочувальних заходів у вигляді звільнення від покарання або заміни його більш м'яким є доведеність засудженим свого виправлення або становлення на цей шлях. Становлення на шлях виправлення менш вибагливий стан ніж доведеність засудженим свого виправлення. Зазвичай він характеризується законослухняною поведінкою засудженого, який дотримується режиму відбування покарання, не вчинює правопорушень.

Паростки позитивної пенітенціарної поведінки засудженого, у відповідності до ст.82 КК, закріплюються і розвиваються заміною обмеження волі або позбавлення волі на більш м'яке покарання. Засуджений, позитивно сприйнявши заміну покарання на більш м'яке, може досягти й більш високого рівня позитивної пенітенціарної поведінки та «довести своє виправлення», що, в свою чергу, є підставою умовно-дострокового звільнення від відбування покарання [8, с.70]. До осіб,

яким покарання замінене більш м'яким, може бути застосоване умовно-дострокове звільнення за правилами, передбаченими ст.81 КК (ч.5 ст.82 КК).

Становлення засудженого на шлях виправлення є першою, визнаною кримінальним законом, характеристикою позитивної пенітенціарної поведінки засудженого, досягнення якої заохочується кримінально-правовими засобами пом'якшення відбування покарання. Значення цього першого кроку до виправлення складно переоцінити. Сутність прогресивної системи виправлення засудженого полягає в змінах правового статусу засудженого в залежності від його поведінки в процесі відбування покарання з тим, що б стимулювати його до соціально-корисної поведінки [9, с.67]. Заміна не відбутої частини покарання більш м'яким, прагнучи до якої засуджений покращує свою поведінку, відношення до режиму утримання, праці і навчання, є дієвим інструментарієм у виправленні засудженого. Добровільне, свідоме та бажане просування засудженого від становлення на шлях до доведеності свого виправлення, віддзеркалює різні ступені досягнення цілей кримінального покарання й, відповідно, заохочується різними кримінально-правовими засобами від заміни не відбутої частини покарання більш м'яким до умовно-дострокового звільнення від відбування покарання.

Заохочувальні кримінально-правові засоби у вигляді стимулювання схвальної, соціально-корисної поведінки особи, яка вчинила злочин, існують на всіх етапах розвитку кримінальної відповідальності. На думку Ю.В. Бауліна, кримінальна відповідальність в остаточному підсумку зводиться до встановлення санкції кримінально-правової норми. Кримінальна відповідальність, що індивідуалізується судом, проявляється до конкретного злочинця в індивідуалізації виду і міри обмеження його прав і свобод, в межах встановлених законодавчою владою. Нарешті, третій аспект кримінальної відповідальності, котрий реалізується спеціальними органами виконавчої

влади держави, є реальним обмеженням прав і свобод злочинця, що особливо яскраво проявляється в обмеженні прав і свобод засудженого в процесі виконання призначеного судом покарання [10, с.14].

Інститут судимості природно з'являється після відбуття покарання і відповідно припиняється із досягненням загальних і спеціальних цілей кримінального покарання у визначений законом спосіб. Правим є В.В. Голіна, який вважає, що серед цих правових засобів кримінальної відповідальності і є судимість. Завдання судимості - створювати у свідомості засудженого додаткові мотиви утримання від вчинення нових злочинів. Наявність у законодавстві погашення і зняття судимості, визнання у зв'язку з цим, особи не судимою, ще більше стимулює її законослухняну поведінку. Судимість таким чином, це певна пересторога для особи щодо наступу суттєвих негативних наслідків при відхиленні від законослухняності, вона є формою посилення у особи відповідальності за свою поведінку. Це, врешті решт, правовий захід попереджувального впливу на громадян [11, с.14]. Скажімо, встановлення визначеного законом юридичного факту виправлення особи трансформує негативне кримінально-правове відношення з приводу обмежень прав і свобод політичного, особистого, майнового, службового та ін., що зумовлені судимістю, на позитивне правовідношення з дострокового зняття зазначених обмежень прав і свобод, у спосіб, визначений ст.91 КК та порядку, передбаченому ст.414 КПК. Згідно до ст.91 КК, зняття судимості здійснюється, якщо особа після відбуття покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі зразковою поведінкою і сумлінним ставленням до праці довела своє виправлення, то суд може зняти з неї судимість до закінчення строків, зазначених у ст.89 КК.

Викладене надає підстави стверджувати, що заохочувальні кримінально-правові норми є своєрідними засобами захисту законних прав і свобод людини та громадянина в сфері кримінально-правового регулювання, та по-

лягають у: а) добровільній відмові від злочину (ст.ст.17, 31 КК); б) захисті охоронюваних законом прав та інтересів особи, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання при необхідній обороні, затриманні особи, що вчинила злочин, крайній необхідності, виконанні наказу або розпорядження, діянні, пов'язаному з ризиком (ст.ст.36, 38, 39, 41, 42 КК); в) щирому каятті, активному сприянні розкриттю злочину, повному відшкодуванні завданих збитків або усуненні заподіяної шкоди, примиренні з потерпілим та ін. дії особи, котра вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості (ст.ст.45-49 КК); г) з'явленні з зізнанням, щирому каятті або активному сприянні розкриттю злочину, добровільному відшкодуванні завданого збитку або усуненні заподіяної шкоди, наданні медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину та ін. (пп.1), 2), 2-1, 8), 9) ч.1 ст.66, ст.ст.69, 69-1 КК); д) сумлінній поведінці і ставленні до праці, доведенні свого виправлення засудженим в період відбування покарання (ст.ст.74, 75, 79, 81, 82, 83 КК); е) щирому розкаянні та подальшій бездоганній поведінці засудженого, сумлінній поведінці та ставленні до праці і навчання неповнолітнього засудженого, якщо він довів своє виправлення (ст.ст. 97, 104, 105, 107 КК); ж) спеціальній, позитивній посткримінальній поведінці, у разі вчинення особою визначених у Особливій частині КК злочинів (ч.2 ст.111, ч.2 ст.114, ч.3 ст.175, ч.4 ст.212, ч.4 ст.212-1, ч.2 ст.255, ч.2 ст.258-3, ч.6 ст.260, ч.3 ст.263, ч.4 ст.289, ч.4 ст.307, ч.4 ст.309, ч.4 ст.311, ч.5. ст.321; ч.3 ст.369, ч.4 ст.401 КК) [12, с.101].

ЛІТЕРАТУРА

1. Указ Президента України «Про затвердження Концепції реформування кримінальної юстиції України» : від 08.04.2008 р., № 311/2008 // Офіційний вісник Президента України. – 2008. – № 12. – Ст. 486.

2. Конституція України : прийнята на

п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (з наступними змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://www.president.gov.ua/content/constitution.html>.

3. Кримінальне право України : загальна частина : підручник / Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Л. М. Кривоченко [та ін.] / за заг. ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 496 с.

4. Фріс П. Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми : монографія / П. Л. Фріс. – К. : Атіка, 2005. – 332 с.

5. Тихий В. П. Добровільна відмова від злочину : комент. ст.17 КК України / В. П. Тихий // Вісник Конституційного Суду України. – 2004. - № 5. - С. 117-120.

6. Бажанов М. И. Назначение наказания по советскому уголовному праву : монография / М. И. Бажанов. – К. : ИО «Вища школа», 1980. – 216 с.

7. Кримінальне право України : особлива частина : підручник / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов [та ін.] / за заг. ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – К. : Юрінком Інтер, 2005. – 544 с.

8. Безпалюк О. Застосування інституту умовно-дострокового звільнення: проблемі правової регламентації / О. Безпалюк, А. Гель // Вісник прокуратури. – 2007. - № 4 (70). – С. 70-77.

9. Хлистова Н. Особливості формування суспільно-корисної мотивації засуджених до позбавлення волі / Н. Хлистова // Право України. – 2008. - № 4. – С. 66-68.

10. Баулин Ю. В. О методологическом значении деления права на частное и публичное для современной уголовно-правовой доктрины // Уголовное право: стратегия развития в XXI веке : [матер. 5 междун. науч.-практ. конф.] / Ю. В. Баулин ; (Москва, 24-25 января 2008 г.). – М. : Проспект, 2008. – С. 11-15.

11. Голіна В. В. Судимість : монографія / В. В. Голіна. – Харків : Харків юридичний,

2006. – 384 с.

12. Хряпінський П. В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України :

навч. посіб. / П. В. Хряпінський. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 192 с.

Хряпінський П. В. Заохочувальні кримінально-правові норми як засоби захисту законних прав і свобод людини / П. В. Хряпінський // Форум права. – 2009. – № 1. – С. 543–550 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-1/09xpvicl.pdf>

Розглянуто заохочувальні засоби захисту законних прав і свобод людини у сфері кримінально-правового регулювання, які разом з традиційними заборонними нормами, у своєрідний спосіб, здійснюють захист прав і свобод людини. Наведений механізм захисту законних прав і свобод людини заохочувальними засобами, робиться висновок про високу ефективність використання заохочувальних норм у протидії злочинності в Україні.

***

Хряпинский П.В. Поощрительные уголовно-правовые нормы как средства защиты законных прав и свобод человека

Рассмотрены поощрительные средства защиты законных прав и свобод человека в сфере уголовно-правового регулирования, которые вместе с традиционными запретными нормами, своеобразным способом, осуществляют защиту прав и свобод человека. Приведен механизм защиты законных прав и свобод человека поощрительными средствами, делается вывод о высокой эффективности использования поощрительных норм в противодействии преступности в Украине.

***

Khriapinskiy P.V. Encouraging Norms of the Criminal Legislation as Means of Sound Human Rights and Freedoms Protection

Incentive means of protection of legitimate rights and freedom of the person in sphere of criminal-legal regulation which together with traditional forbidden norms, an original way, carry out protection of rights and freedom of the person are considered. The mechanism of protection of legitimate rights and freedom of the person is given by incentive means, judged high efficiency of use of incentive norms in counteraction of criminality in Ukraine.